

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 2

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

February 2025

WWW.AJERUZ.COM

MULOQOT VA SHAXSLARARO PSIXOLOGIYASI

Ergasheva Mazluma Xusan qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Pedagogika fakulteti

Amaliy psixologiya 23/1guruh talabasi

ergashevamazluma@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada siz o‘zingizga kerak bulgan muloqot tushunchasi va uning mohiyati,turlarini.Shaxslar o‘rtasida muloqotning qamchalik o‘rni mavjud degan savollarga javob olishingiz mumkin.*

Kalit so‘zlar: *Til, nutq, muloqot tushunchasi, Andryevani muloqot tushunchasiga qarashlari, muloqotning kommunikativ, interaktiv, pertseptiv tomonlarini bilishingiz mumkin*

Konsitutsiyada ifodasini topgan eng asosiy maqsad-inson manfaatlarini har tomonlama ta‘minlash masalasidir, dedi Sh.Mirziyoyev. “Inson manfaatlarini ta‘minlash uchun esa eng avvalo odamlar bilan, xalq bilan muloqot qilish, ularning dardu tashvishlari,orzu-niyatlari, hayotiy muammo va ehtiyojlarini yaxshi bilishi kerak”, - ta‘kidladi davlatimiz rahbari.

“Biz keying paytda odamlar bilan muloqot qilishni unutib qo‘ydik. Ularning ichiga kirib ochiq va samimiy gaplashish, dardini eshitish bizning faoliyatimizda, afsuski, oxirgi o‘ringa tushib qoldi”-dedilar. Xalq bilan ochiq muloqotda bo‘lish, o‘irini yengil qilish –aholining davlat va jamiyatga ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi,deya ta‘kidladi davlatimiz prezidenti.

Muloqot odamlar tomonidan amalga oshiriladigan faoliyatlar ichida yetakchi o‘rinni egallab,u insondagi eng muhim ehtiyojni-jamiyatda yashash va o‘zini inson,shaxs deb hisoblash bilan bog‘liq ehtiyojini qondiradi.Shu uchunham bu tushuncha insonlar uchun katta ahamiyatga ega.

MULOQOT-bu ikki va undan ko‘p odamlar o‘rtasida ma‘lumotlar almashishi natijasida yuzaga keladi.Odamlar o‘rtasida hamkorlik faoliyati ehtiyojidan yuzaga keladigan va axborotlar almashinuvidir.

Odamlarning birgaligidagi faoliyatlari ehtiyojlaridan kelib chiqadigan turli faolliklari mobaynida bir birlari bilan o‘zaro munosabatlarga kirishish jarayonidir. Ya‘ni har bitta shaxs jamiyatda ado etadigan ishlari (mehnat, o‘qish, o‘yin, ijod qilish va b.) o‘zaro munosabat va o‘zaro ta‘sir shakillarini o‘z ichiga oladi.

Psixologiyada muloqot tushunchasiga 2 xil ta'rif berilgan:

1)Muloqot-hamkorlikdagi faoliyat ehtiyojlari bilan taqazo etilgan aloqa o'rnatish va uni rivojlantirish jarayoni;

2)Muloqot –belgilar tizimi orqali subyektlarning o'zaro ta'sirlashuvi.

Har bir kishining o'z "MEN" atrofdegilar bilan bo'ladigan muloqot jarayonida shakillanadi. Shaxs birinchi navbatda avval oilada, bog'cha, maktab, insitut, ishxona, keksalar orasida, yangi guruh va jamoalar orasida rivojlanib boradi.

Ko'pchilik insonlar muloqot tushunchasini kommunikatsiya tushunchasi bilan adashtiradilar.

Kommunikatsiya_ tirik va o'lik tabiat o'rtasidagi axborot almashinuvi hisoblanadi.

Muloqot faqat insonlarga xos bo'lgan so'zdir.U insonlar tomonidan til orqali amalga oshiriladi.

TIL-bu murakkab muloqot tizimi yoki shu tizimni o'rganish va ishlatish qobiliyatiga aytiladi.Tilni o'rganuvchi soha tilshunoslik deb ataladi. Tillar vaqt o'tishi bilan o'zgaradi, ularning evolutsiyasini qadimgi tillar keyingi bosqichlar sodir bo'lishi uchun qanday belgilarga ega bo'lganini aniqlovchi va ularni zamonaviy tillarga taqqoslovchi tarixiy tilshunoslik o'rganadi.

Aloqa vositasi sifatida nutiq tushunchasiniham aytishimiz mumkin bo'lib u ikkiga bo'inadi yozma nutiq va og'zaki nutqdir.

Og'zaki nutiqniham yanna ikki ko'rinishi mavjud bo'lib ,ular dialogik va monologik.

Dialogik bu ikki inson o'rtasida bo'aladigan muloqotdir.Dialog turli mavzularda bo'lishi mumkin,Asosan savol-javob ko'rinishida bo'ladi.Bunday muloqot yosh tanlamaydi har qanday vaziyatda psixologlar hattoki pedagoglar va boshqa kasb egalari ham bir –biri bilan dialog qilishi natijasida ko'pgina ma'lumotlarni qo'lga kiritishi mumkin.

Men asosan kichik yosh davrdagi bolalarda ko'proq savol-javob qilishni ularni lagapedga muhtoj qilmagan holda so'zlarni tug'ri aytishga undashimiz kerak deb uylayman.1 yoshli bola juda- juda qiziquvchan(qitmir)roq bo'lishini hammamiz bilamiz. Deyarli barcha ota-onalar ba'zi bir so'zlarni farzandlarga notug'ri ko'rinishda aytishadi bu esa bolada ba'zi bir so'zlarni ayta olmaslikni keltirib chiqaradi.Misol uchun ,"R" harfini "L"deb talaffus qilinishi .Dialok usulini qo'llash nafaqat tug'ri gapirishni balki,chet tillarini o'rganishga ham yordam beradi.

Manalog asosan bitta inson tomonidan aytiladigan ma'lumotlar yig'indisidir. Manalog usulini qo'llash orqali ko'pgina oltinga teng ma'lumotlarni qo'lga kiritishimiz aniq. Manalog har qanday mavularda (oila,vatan,buyuk mutafakkirlar,

olimlarva b)bo'lishi mumkin. Manalog usulini qo'llash orqali burro-burro so'zlashish, yangi bilimlarga ega bo'lishimiz mumkin.

Man insitutlarda ma'lum bir mavzularda "Manaloglar "tanlovi bo'lishini xohlaredim.

Shundagina biz talabalar o'rtasida o'zbek tilini buzilmasligini ,chroyli so'zlashuvni yo'lga qo'yishimiz mumkin,

A.N.Leotev o'zining "Psixika taraqqiyotdan ocherklar"kitobida avlodlar o'rtasidagi muloqotni shunday yoritib berdilar;"Agar katta avlod o'lib ketganda, insoniyat turi yo'q bo'lib ketmasdi, lekin jamiyatning taraqqiyoti ancha orqaga surilibgina emas, balki yo'qolib ketishiham mumkin edi"-degan ekanlar.

Haqiqatan ham, avlodlararo muloqotning borligi tufayli hamma jamiyatning o'z madaniyati, boyliklari,qadriyatlarini saqlanib qolgan.

Muloqot yuqorida aytib o'tganimiz kabi murakkab jarayon bo'lganligi sababli buyuk olimlar, insonlar muloqot tushunchasi haqida har xil ma'lumot berib o'tganlar.

G.M.Andreyeva muloqotning quyidagi turlarga ajratadi.

1)MULOQOTNING KOMMUNIKATIV TOMONI:bu muloqotga kirishuvchilar o'rtasidagi ma'lumot va axborotlar almashinuvi jarayoni .Bu jarayonda til muhim rol o'ynaydi.

2)MULOQOTNING INTERAKTIV TOMONOI:muloqotga kirishuvchi tomonlarning bir-birlarining ijtimoiy xulq atvoriga ta'sir ko'rsatish jarayoni.Bu jarayon nafaqat nutq(til)orqali balik har xil xatti-harakatlar orqali amalga oshiriladi.

3)MULOQOTNING PERTSEPTIV TOMONI:muloqotga kirishuvchi tomonlarning bir-birini idrok eta olish jarayoni.

Bulardan tashqari muloqot ramsiy yoki norasmiy tusda bo'lishi mumkin.Rasmiy muloqodga odamlar jamiyatda bajaradigan rasmiy vazifalar ,ishlarda .Masalan b,rahbarning o'z qo'l ostida ishlayotgan xodimlari bilan muloqoti,professorning talaba bilan muloqot jarayonida ,o'qituvchini o'quvchi bilan muomilasi va hokazolar kiradi.

Norasmiy muloqot esa bu odamning shaxsiy munosabatiga tayangan holda amalga uning suhbatdoshining fikr o'ylari ,niyat-maqсадlari va emotsion munosabatlari bilan belgilanadi.

Muloqotni nutqli verbal va nutqsiznoverbal ta'sirlari ham bor.

Verbal ta'sir-bu so'z va nutqimiz orqali ko'rsatadigan ta'sirimizdir-bunda asosiy vosita so'z.

Noverbal ta'sir - bu suhbatdoshning fazada bir biriga nisbatan tutgan o'rinlari, xilatlarini, qiliqlari,mimika, qarashlar bir-birini bevosita himoya qilishi kiradi.

Hozir XXI asr texnologiya rivojlangan davr hisoblanadi.Insonlar o'rtasida muloqot deyarli kamayib ketmoqda. Biron bir axborot kerak bo'lib qolganda o'zimizdan kattalardan,ustozlardan ota-onalarimizdan so'ramaymiz. Hatoki,kitob

varaqlab ma'lumot qidirmaymiz ham. O'zimizni qiynagimiz, izlanishi ni xohlamaymiz.

Shunchaki, telefonda foydalanishni Afzal ko'ramiz. Natijada insonlar o'rtasida oqibat tushunchasining yo'qolib ketishiga sabab bo'layotganimizni o'zimiz sezmayham qolamiz. Oilalarga nazar soladigan bo'lak ,ota-ona deyarli farzandlari bilan muloqotda bo'lishmayapti bu hozirgi kunda global muammolardan biri desak adashmagan bo'lamiz. Ularga vaqt ajratishni o'rniga internetda vaqtlarini o'tkazishni afzal deb bilishmoqda. Bundan sizningcha qanday salbiy holatlar yuzaga kelishi mumkin. Albatta, birinchi navbatda e'tiborsizlik, mehrsizlik, qadrsizlik tushuchalari shakllanadi. Keyin esa ba'zi bir qo'shtirnoq ichidagi ota-onalar farzandlari haqida nolishadi. Bolam boshini internetdan ko'tarmaydi. Man bilan gaplashmaydi, e'tobor bermaydi deb. Nega bu ahvolga kelib qolganini esa o'zlariga savol berib ham ko'rishmaydi.

XULOSA Aziz qadri baland ota-onalarimiz farzandga ko'zgu bo'ladigan birinchi odam bu sizlar bo'lasiz. Bejizga xaliqmizda "Qush uyasida ko'rganini qiladi" degan maqol ishlatilmagan. Farzandingizga koproq vaqt ajrating u bulan ko'proq muloqotda bo'lishingizni istar edim. Tug'ri hozir internetdan foydalanmaslikning umuman ilojisi yo'q, Lekin hamma narsani meyyorida bo'lishi zarar qilmaydi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. V.M.Karimova "Ijtimoiy psixologiya".
2. M.Maxsudova "Muloqot Psixologiyasi"
3. M.Ergasheva "Psixologiya metodlari"
4. Wikipediya.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
2-son

Nashr qilingan sana: 27.02.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172